

ดนตรีไทย

ดร.คำล่า มุสิกกา
คณะศิลปศาสตร์

2500 ปี ก่อน

- กลองสำริด หรือที่เรียกว่า มโหระทึก แพร่จากดินแดนเวียดนาม (ในปัจจุบัน) ในวัฒนธรรมดองซอน มาสู่ดินแดนไทย

2500 ปี ก่อน

-มีการเขียนภาพบันทึกไว้ในถ้ำ เป็นภาพคล้ายขบวนแห่ มีคนหามล้อหรือกลอง (ภาพในถ้ำตาด้วง จังหวัดกาญจนบุรี)

สมัยทวารวดี (พ.ศ. 1200-1600)

ปรากฏหลักฐานในภาพปูนปั้นที่เมืองโบราณคูบัว จังหวัดราชบุรี เป็นภาพผู้หญิงห้าคน สี่คนมีเครื่องดนตรีประจำตัว ได้แก่ พิณห้าสาย พิณน้ำเต้า กรับ และฉิ่ง อีกคนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นนักร้อง

สมัยสุโขทัย (ราว พ.ศ.1800-1900)

ในหลักศิลาจารึกสมัยสุโขทัย กล่าวถึงเครื่องดนตรีไว้มากมาย เช่น พิณ (อาจหมายถึงกระจับปี่ หรือพิณน้ำเต้า) ฆ้อง ระฆัง กังสดาล มโหระทึก กลองใหญ่ กลองรวม กลองเล็ก ฉิ่ง บัณเฑาะว์ ขอพุงตอ (สันนิษฐานว่าเป็นซอสามสาย) แตร สังข์ ปี่ฉิ่ง เขาสัตว์ รวมถึงมีบันทึกว่ามีการถวายเครื่องดนตรีให้แก่วัดด้วย

มีเรียกวงดนตรีประเภทหนึ่งว่า “พาทย” น่าจะเป็นเครื่องดีทำจังหวะและทำนอง

ไม่มีหลักฐานเกี่ยวกับบทเพลงที่ใช้บรรเลง

สมัยอยุธยา (พ.ศ.1893-2310)

- เครื่องดนตรีมีครบถ้วนทั้ง ดีด สี ตี เป่า ชาวบ้านนิยมเล่นกันมาก จนในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.1991-2031) ต้องออกกฎหมายเฑียรบาล ห้ามเป่าขลุ่ย เป่าปี่ สีซอ ดีดกระจับปี่ ดีโหนดับ ในเขตพระราชฐาน
- มีวงปี่พาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย ปี่ ระนาด ฆ้องวง ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง ใช้บรรเลงในงานพิธีกรรมทางศาสนา งานบุญ พิธี และการแสดงนาฏกรรม เช่น โขน หนังใหญ่

- มีวงมโหรีเครื่องสี่ ซึ่งประกอบด้วย ซอสามสาย กระจับปี่ โทน กรับพวง และผู้ขับร้องลำนำ ต่อมาได้เพิ่มรำมะนาและขลุ่ยเข้ามาเป็นวงมโหรีเครื่องหก มีการผูกคำกลอนเป็นบทมโหรีใช้ร้องส่งกัน ในภายหลังได้นำเข้ามาบรรเลงแทนกระจับปี่
- บทเพลงมีทั้งเพลงขับร้องและเพลงบรรเลง บทร้องเพลงเป็นกาพย์คล้ายบทกลอนกล่อมเด็ก ต่อมาพัฒนาเป็นบทดอกสร้อย และกลอนแปด มีเพลงเสภาเป็นการเล่านิทานหรือเล่าเรื่องที่เรียกว่า การขับเสภา ส่วนบทเพลงบรรเลง ที่ทั้งเพลงเกร็ดเพลงเรื่อง เพลงหน้าพาทย์ เพลงภาษา อัตราจังหวะส่วนใหญ่เป็นสองชั้น

สมัยธนบุรี (พ.ศ.2310-2325)

เมื่อคราวสมเด็จพระแก้วมรกตซึ่งอัญเชิญมาจากเวียงจันทน์ มีบันทึกว่ามีการบรรเลงวงดนตรีต่างๆ ได้แก่ พิณพาทย์ไทย พิณพาทย์ราหมณ์ มโหรีไทย มโหรีแขก มโหรีฝรั่ง มโหรีญวน และมโหรีเขมร สลับผลัดเปลี่ยนกัน เป็นเวลาถึง 2 เดือน 12 วัน

สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 (พ.ศ.2325-2352)

มีการเพิ่มกลองทัดในวงปี่พาทย์ขึ้นอีกหนึ่งลูก รวมเป็นสองลูก เสียงสูงลูกหนึ่ง เรียกว่า “ตัวผู้” เสียงต่ำลูกหนึ่ง เรียกว่า “ตัวเมีย”

กลองทัด

รัชกาลที่ 2 (พ.ศ.2352-2367)

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นนักดนตรีและดุริยางี ทรงส่งเสริมด้านวรรณคดีและการละคร พระองค์ทรงชอบสามสายได้ไฟเรายัง (ชอบสามสายของพระองค์มีนามว่า ชอบสายฟ้าฟาด)

พระองค์ทรงแต่งบทละครให้เข้ากับบทร่ำและทำนองดนตรี นับเป็นรัชสมัยที่ดนตรีไทยเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างมาก

รัชกาลที่ 2 (พ.ศ.2352-2367)

สมัยนี้การขับเสภาเล่านิทานเฟื่องฟูมากโดยเฉพาะวรรณคดีพื้นบ้านเรื่องขุนช้างขุนแผน แต่เดิมการขับเสภามีเพียงกรับเสภาคู่หนึ่ง และผู้ขับเสภาต้องใช้เสียงขับและขยับกรับตลอดไม่มีโอกาสพัก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดเกล้าให้นำวงปี่พาทย์มาประกอบการขับเสภาเริ่มแรกเป็นการบรรเลง สอดแทรกการขับเล่าเรื่อง

ภายหลังลดบทบาทของผู้ขับและการขับเล่าเรื่อง คงเหลือแต่การร้องส่งเป็นบทเพลง แต่เนื่องจากเสียงของตะโพนนั้นดังมาก ไม่เหมาะกับการร้อง จึงมีผู้นำเปิงมางมาถ่วงด้วยซี่เก้าบดกับข้าวสุกเพื่อให้เสียงต่ำลง

เกิดเป็นกลองสองหน้าใช้ตีหน้าทับแทนตะโพนและกลองทัด วงปี่พาทย์เสภาจึงประกอบด้วย ปี่ใน ระนาด ฆ้องวง กลองสองหน้า และฉิ่ง ถือเป็นประเพณีต่อมาจนถึงปัจจุบัน

รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2367-2394)

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ยกเลิกละครหลวง การละครและดนตรีจึงไปเจริญรุ่งเรืองอยู่ตามวังของเจ้านาย ซึ่งส่งผลให้ดนตรีไทยแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

เกิดเครื่องดนตรีขึ้นอีกสองชนิดในวงปี่พาทย์ คือระนาดทุ้มกับฆ้องวงเล็ก

รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2367-2394)

มีการนำปี่นอกซึ่งเดิมใช้ในการแสดงหนังใหญ่ มาประสมในวงปี่พาทย์อีกอย่างหนึ่ง วงปี่พาทย์จึงพัฒนาเป็นวงปี่พาทย์เครื่องคู่

รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2367-2394)

ครูมีแขกแต่งเพลงโดยขยายจากเพลง 2 ชั้นเดิม เป็นอัตราสามชั้น สำหรับใช้ในการบรรเลงและขับร้อง เช่น เพลงแขกมอญ เพลงการเวก เพลงสารถี เป็นต้น แต่ยังไม่เป็นที่นิยม

เกิดเพลงสำเนียงภาษาต่างๆ มากขึ้น เนื่องจากเริ่มมีชาวต่างชาติเข้ามาค้าขายมากขึ้น

Bass Drum เครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาในเมืองไทยพร้อมกับการฝึกแถวทหารแบบตะวันตก คนไทยเรียกว่า “กลองมะริกัณ”

รัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394-2411)

พ.ศ.2398 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกพระราชกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดมีละครหญิง นอกจากพระมหากษัตริย์ทำให้บรรดาเจ้าของละครต่างฝึกผู้หญิงขึ้นเป็นละคร ประชาชนก็นิยม ละครชายจึงซบเซาลง ตามวังเจ้านายหรือบ้านใดที่มีข้าทาสบริวารที่เป็นผู้ชายก็หันไปฝึกหัดปีพาทย์กัน ทำให้เกิดวงปีพาทย์เพิ่มขึ้น

รัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394-2411)

เจ้านายชั้นสูง พระราชวงศ์ ตลอดจนขุนนางต่างนิยมชมชอบดนตรีและมโหรีประจำของตน มีการประกวดประชันวงกัน เช่น วงปี่พาทย์ของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว วงกรมหลวงเทเวศร์วัชริน วงกรมหลวงสรรพศิลป์ปรีชา วงกรมหลวงวงศาธิราชสนิท

พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเพิ่มระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็กเข้าประสมเป็นวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ เพื่อประกอบเสภา และร้องส่ง ส่วนวงปี่พาทย์ประกอบละครยังเป็นวงเครื่องห้าหรือเครื่องคู่

เกิดการประสมวงกลองแขกกับวงเครื่องสาย เรียกว่า วงกลองแขกเครื่องใหญ่ ภายหลังเรียกว่า วงเครื่องสายปี่ชวา

รัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394-2411)

เกิดวงบัลลอย ที่ใช้ระโคมศพ

วงเครื่องเป่าของดนตรีตะวันตกเข้ามามีบทบาทในการฝึกหัดแถวทหารเพื่อการสวนสนาม มีครูฝึกดนตรีฝรั่งเข้ามาฝึกสอน

รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453)

เกิดรูปแบบของทำนองเพลงที่เรียกว่า “ทางกรอ” หรือ “เพลงบังคับทาง” มีเพลงเขมรไตรโยคเป็นเพลงทางกรอเพลงแรก นับเป็นเพลงที่มีความไพเราะและเป็นอมตะมาถึงปัจจุบัน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นผู้ประพันธ์ทั้งบทร้องและทำนอง

รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453)

อิทธิพลของตะวันตกทำให้เกิดละครไทยรูปแบบใหม่ๆ เช่น ละครดีกดำบรรพ์ ละครพันทาง ละครร้อง และละครพูด จึงมีการปรับปรุงดนตรีให้สัมพันธ์กันด้วย

รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453)

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ ปรับปรุงวงปี่พาทย์ให้มีเสียงนุ่มนวลขึ้น เพื่อประกอบการแสดงละครรูปแบบใหม่ โดยนำเครื่องดนตรีที่มีเสียงเหมาะสม เช่น ระนาดทุ้มเหล็ก พ้องหุ่ย 7 ใบ ชลุ่มอู้ มาแทนเครื่องดนตรีที่มีเสียงดังหรือเสียงเล็กแหลม เรียกวงปี่พาทย์นี้ว่า “วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์”

รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453)

- เกิดความนิยมใช้วงปี่พาทย์มอญ บรรเลงในงานพระศพเจ้านายชั้นผู้ใหญ่และมีการประพันธ์เพลงสำเนียงมอญด้วย
- พ.ศ.2452 วงดนตรีอังกะลุงออกแสดงครั้งแรกในงานกฐินพระราชทาน ณ วัดราชาธิวาส โดยจำวงวาทสร (ภายหลังเป็นหลวงประดิษฐไพเราะ) และครูเอื้อน ดิษฐ์เชย เป็นผู้ดัดแปลงเครื่องดนตรีอุงคลุงที่ได้จากเกาะชวา มาเป็น “อังกะลุง” ที่คนไทยรู้จักกันในทุกวันนี้

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดการดนตรีและการละคร ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือ บทละครชนิดต่างๆ รวมทั้งบทละครแบบตะวันตก ทรงจัดตั้งกรมมหรสพแยกจากกรมโขนหลวง ทรงตั้งกรมพิณพาทย์หลวงดูแลเรื่องของปีพาทย์ เครื่องสายและกลองแขก ปี่ชวา เพื่อใช้บรรเลงประกอบพระราชพิธีต่างๆ โดยมีวงปีพาทย์วงหนึ่งสำหรับตามเสด็จฯ เรียกว่า “วงข้าหลวงเดิม” ต่อมาเรียกว่า “วงตามเสด็จ”

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

เป็นสมัยที่การละครและดนตรีเจริญรุ่งเรืองมาก ถือได้ว่าเป็นยุคทองของดนตรีไทย ตามวังเจ้านายและคหบดีต่างมีวงปี่พาทย์ และครูที่มีภูมิรู้ประจำวง เกิดการพัฒนาด้านวิชาดนตรีทั้งแนวคิด หลักการ วิธีการ ตลอดจนเทคนิคการประพันธ์ มีการวางระบบการบรรเลงหลากหลายวิธี ทั้งแบบพื้นบ้าน การบรรเลงชั้นสูง และการบรรเลงเดี่ยว

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

เกิดรูปแบบการประสมวงดนตรีไทยเครื่องดนตรีต่างชาติ เช่น เครื่องสายประสมซิม เครื่องสายประสมเปียโนของตะวันตก
นับเป็นแบบแผนที่เอื้อให้นักดนตรีไทยสามารถปรับตัวและสืบทอดต่อไปโดยไม่เสียเอกลักษณ์

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

นักดนตรีและดุริยางค์ที่โดดเด่นในรัชกาลนี้ เช่น สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต (ทูลกระหม่อมบริพัตร)

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

จางวางทั่ว พาทยโกศล

รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)

มีการก่อตั้งเครื่องสายฝรั่งหลวง ซึ่งเป็นวงดนตรีสากล โดยผู้วางรากฐานสำคัญของการพัฒนาดนตรีสากลในราชกาลนี้ก็คือ พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยกร) ผู้ริเริ่มการบันทึกเพลงไทยเดิมด้วยโน้ตสากลโดยเทียบเสียงให้ตรงกับเครื่องดนตรีไทยทุกชิ้น เรียกว่า เพลงไทยประสานเสียง (**Thai Music Harmony**) ของ กรมศิลปากร และเป็นผู้ประพันธ์ทำนองเพลงชาติไทย

รัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2468-2477)

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยดนตรีเป็นพิเศษ ทรงดนตรีและทรงพระราชนิพนธ์เพลงได้

พ.ศ.2472 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงริเริ่มการบันทึกโน้ตเพลงไทยเป็นโน้ตสากล

รัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2468-2477)

มีการนำออร์แกนมาปรับปรุงให้ได้ระดับเสียงใกล้เคียงกับเครื่องดนตรีไทย รวมทั้งไวโอลิน หีบเพลงชัก และซิม และปรับปรุงวิธีบรรเลง เพื่อแสดงประกอบภาพยนตร์เงียบตามโรงภาพยนตร์ จนวนวงเครื่องสายประสมออร์แกนเป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป

รัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2468-2477)

- มีการบันทึกแผ่นเสียงครั้งแรกของไทย

- สถานีวิทยุอัมพรสถาน สถานีวิทยุ พี.เจ. ศาลาแดง พระราชวังปณัฏาไท เผยแพร่เพลงไทยผ่านสื่อวิทยุสู่ผู้ฟังทางบ้าน เป็น
มหรสปที่มาแทนที่การชมการฟังการแสดงสด

รัชกาลที่ 8 (พ.ศ.2477-2489)

เกิดโรงเรียนสอนดนตรีและนาฏศิลป์ไทยของราชการแห่งแรก คือ โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ ขึ้นกับกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ (ปัจจุบันคือวิทยาลัยนาฏศิลป์) ก่อตั้งโดย พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ เมื่อ พ.ศ.2479

เกิดนโยบายรัฐนิยม ปรับปรุงประเทศไทยไปสู่อารยะ มีการควบคุมการบรรเลงดนตรีไทย และนักดนตรีต้องมีใบสำคัญศิลปิน

รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-2559)

มีการนำทำนองเพลงพื้นเมือง หรือเพลงไทย 2 ชั้น ชั้นเดียว มาใส่เนื้อร้องใหม่แบบเนื้อเดิมตามทำนอง เกิดเป็นเพลงลูกทุ่ง
เพลงลูกกรุง